

ΕΚ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
Ο ΕΙΣ ΑΙΓΙΝΑΝ ΚΑΤΑΠΛΟΥΣ

Παρά Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ ἐξιστοροῦντι τὰ καθ' ἑαυτὸν δι' ἰαμβικῶν στίχων ἀναγινώσκεται:

*Ῥόδον δ' ὑπερβαλόντες μικρὸν ὕστερον
εἰς Αἰγινήτην ὄρμον (Αἰγιναία γὰρ
ἢ ναῦς) πλέοντες οὐρία κατήραμεν¹.*

Ὁ αὐτὸς πατήρ εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 18 Λόγον αὐτοῦ ἐπάγεται περὶ ἑαυτοῦ τὰ ἀκόλουθα: πλέοντί μοι τὸ Παρθενικὸν πέλαγος ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων, ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐπλεον δὲ παντελῶς ἕξω τῆς ὥρας, οὕτω τοῦ πόθου πείθοντος, ἐπὶ νηὸς Αἰγιναίας².

Ὁμώνυμος μεταγενέστερος συγγραφεὺς, ὁ πρεσβύτερος Γρηγόριος, ἀββαίαις εἰσέτι χρονολογικῆς τοποθετήσεως καὶ ἀδιευκρινίστου ταυτότητος³, συγγραφέων τὸν βίον τοῦ Θεολόγου καὶ ἀρνούμενος ἐκ τῶν ἀνωτέρω τοῦ ἱεροῦ πατρὸς κειμένων ὡς ἐκ πηγῆς, γράφει: Πλείστον δὲ κάντεῦθεν καρπωσάμενος τὴν ἀφέλειαν, τὴν μητέρα τῶν λόγων τὰς Ἀθήνας μεταδιώκει, ἐπὶ νηὸς ἀναχθεὶς Αἰγιναίας⁴.

Οἱ προσδιορισμοὶ τοῦ ὄρμου καὶ τῆς νηὸς εἰς τοὺς ἰάμβους ἔχουν ὡς ἑξῆς:

Αἰγινῆτην ὄρμον

Αἰγιναία ναῦς

Ὁ τύπος *Αἰγινῆτην* χρησιμοποιεῖται ὅπως προσδιορῖση ἄψυχον προσδιοριζόμενον, ὁ δὲ τύπος *Αἰγιναία* προσδιορῖζει ὁμοίως ἄψυχον προσδιοριζόμενον. Παρατηρεῖται κατὰ ταῦτα ὅτι ἐν ᾧ τὸ ἄψυχον προσδιοριζόμενον ἀρσενικοῦ γένους δέχεται ὡς ἐπιθετικὸν προσδιορισμὸν τὸν τύπον *Αἰγινῆτης*, τὸ ἐν τῇ παρενθέσει ἐπίσης ἄψυχον προσδιοριζόμενον θηλυκοῦ γένους δὲν προσδιορῖζεται ὑπὸ τοῦ τύπου *Αἰγινῆτις* —ὡς θὰ ἀνεμένετο χάριν τῆς ἀντιστοιχίας -ήτης/-ήτις, τῶν δύο ἐπιθέτων παρατεταγμένων ἀλλήλοις—, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τύπου *Αἰγιναία*. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ὄρμου θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ τύπος *Αἰγιναιῖος*, τῆς χρήσεως ταύτης μαρτυρουμένης⁵ ἐπὶ τῆς νηὸς, ὁμοῦς, ἢ χρήσις τοῦ τύπου *Αἰγιναία* δὲν ἀποτελεῖ προῖον ἐπιλογῆς, ἀλλ' ἀνάγκης, δεδομένου ὅτι ὁ τύπος *Αἰγινῆτις* χρησιμοποιεῖται ἐπὶ μόνων τῶν ἐμφύχων. Σχηματικῶς αἱ ἐν λόγῳ χρήσεις δύνανται ὅπως παρασταθοῦν ὡς ἑξῆς:

Αἰγινῆτην ἢ Αἰγιναιῖον ὄρμον

[**Αἰγινῆτις*] *Αἰγιναία ναῦς*.

Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 18 Λόγον ἢ χρήσις τοῦ τύπου *Αἰγιναία*, ἄτε συνάδουσα τῇ ἐν τῷ ποιήματι χρήσει, ἀποτελεῖ πρόσθετον ἔνδειξιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος διακρίσεως. Ὡσαύτως ἢ παρὰ τῷ βίῳ ἀπαντῶσα ἀπαράλλακτος χρήσις στοιχεῖ εἰς τὴν τοιαύτην διάκρισιν, παρὰ τὴν πιθανότητα μιμητικῆς ὑπὸ τοῦ βιογράφου παραθέσεως τῶν πηγῶν αὐτοῦ⁶.

Τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα τρία χωρία δίδουν ἀφορμὴν εἰς τινὰ προσπάθειαν ἐρμηνευτικῆς προσεγγίσεως τοῦ ἐπιθέτου *Αἰγιναία*⁷, προσδιορίζοντος ἐν προκειμένῳ τὴν ναῦν. Ἀναντιλέκτως *Αἰγιναία* ναῦς καλεῖται ἡ ἐξ Αἰγίνης⁸ προερχομένη. Ἀλλ' ἡ ἐξ Αἰγίνης ναῦς νοεῖται ὡς κατασκευασθεῖσα εἰς Αἰγίναν ἢ ὡς ἀνήκουσα εἰς Αἰγινήτην πλοιοκτῆτην ἢ ὡς ἀποπλεύσασα ἐξ Αἰγίνης. Τὰ ἡμέτερα κείμενα συνδυαζόμενα, ἄτε ἀναφερόμενα εἰς τὸ αὐτὸ ἐπεισόδιον, καθιστοῦν

δυνατὰς καὶ τὰς τρεῖς ἐρμηνείας. Δεδομένης τῆς περὶ τὰ ναυτικά ἐπιδόσεως τῶν Αἰγινήτων⁹, ἢ ναῦς πιθανῶς κατεσκευάσθη εἰς Αἶγιναν. Γνωστῆς, ὁμως, καὶ τῆς προσορμίσσεως τῆς νηὸς εἰς *Αἰγινήτην ὄρμον* πιθανῶς αὕτη εἶχεν ἀποπλεύσει ἐκ τῆς νήσου¹⁰ καί, εἴτε κατ' ἔθος εἴτε διὰ λόγους σχετικούς πρὸς τὸ πρόγραμμα τοῦ ναύλου ὑπερχεοῦτο ὅπως διέλιθη καὶ ἐκ τῆς νήσου καὶ καταπλεύση σταθμεύουσα ἐπ' ὀλίγον εἰς τινα αὐτῆς ὄρμον.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλη τις ἐρμηνευτικὴ ἀπόχρωσις δυνατὸν ὅπως ἀνιχνευθῆ εἰς τὴν ἐνταῦθα χρήσιν τοῦ τύπου *Αἶγιναιά*. Ἐκ τῶν ἰάμβων τοῦ Θεολόγου καθίσταται σαφὲς ὅτι ἡ ναῦς, ἣς οὗτος ἐπέβαινε, κατέπλευσεν εἰς Αἶγιναν. Ὁ βιογράφος ἀποσιωπᾷ τὸν εἰς *Αἰγινήτην ὄρμον* κατάπλου. Μήπως, *Αἰγιναιάς* οὕσης τῆς νηὸς, ὁ τοιοῦτος κατάπλους καθίσταται αὐτονόητος; Εἰς τοὺς ἰάμβους ὁ τύπος *Αἰγιναιά* χρησιμοποιεῖται ὡς κατηγορούμενον, εἰς δὲ τὸν Λόγον καὶ τὸν Βίον ὡς προσδιορισμὸς ἀνευ ἄρθρου. Γνωστοῦ ὄντος ὅτι τὸ κατηγορούμενον δυνατὸν ὅπως δηλοῖ καὶ μελλοντικὴν τινα κατάστασιν τοῦ προσδιοριζομένου¹¹ καὶ ὅτι ἡ παράλειψις τοῦ ἄρθρου τοῦ προσδιορισμοῦ συνεπάγεται μεταβλητὴν καὶ ἀσταθῆ τινα ιδιότητα τοῦ προσδιοριζομένου¹², δυνάμεθα, —λαμβανομένης ὑπ' ὄψει καὶ τῆς νοηματικῆς ἀλληλοσυμπληρώσεως τῶν κειμένων—, ὅπως θεωρήσωμεν ὅτι διὰ τῆς *Αἰγιναιάς* νηὸς νοεῖται οὐχὶ μόνον ἡ ἐν Αἰγίνῃ κατασκευασθεῖσα, ἢ ἐξ Αἰγίνης προερχομένη ἢ ἡ ἀνήκουσα εἰς Αἰγινήτην πλοιοκτῆτην, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς Αἶγιναν πλέουσα¹³.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Κατὰ τὴν ἐκδοσιν Chr. Jungck, Gregor von Nazianz, De vita sua. Einleitung, Text, Übersetzung, Kommentar, Heidelberg, 1974, σ. 64, στ. 208-210.

2. Greg. Naz. Or 18, P. G. 35, col. 1024b.

3. Βλ. V. Grumel, ἄρθρ. Grégoire de Césarée de Cappadoce (IXe s. au plus tard), ἐν Catholicisme, V, col. 268 καὶ B. Cötter, ἄρθρ. Gregorios Presbyter, ἐν Lexikon für Theologie und Kirche, β' ἔκδ., IV, col. 1214.

4. Vita S. Patris nostri Gregorii Theologi Episcopi Nazianzeni a Gregorio Presbytero Graece conscripta, P. G. 35, col. 248 d.

5. H. Stephanus, Θεσαυρὸς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, I (ἀνατ.), Graz, 1954, col. 900-901, s.v. *Agina* «...*Αἰγινήτης*, et *Αἰγιναιός* dicitur Qui ex ea (sc. Aegina) oriundus est vel in ea habitat».

6. Περὶ τῆς παραλλήλου χρήσεως τῶν χωρίων εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 18 Λόγον καὶ εἰς τὸν βίον βλ. J. Compagnass, Gregorios Presbyter. Untersuchungen zu Gregorios Presbyter, dem Biographen Gregors des Theologen, und zu dem gleichnamigen Verfasser des Enkomions auf die 318 Väter des Konzils zu Nikaia, Bonn, 1907, σ. 23.

7. Βλ. Liddell-Scott, s.v. Δημητράκος, s.v. Bailly, s.v.

8. Ἡ σημασία αὕτη ἐπισημαίνεται ἤδη ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἑτυμολογικῷ. Βλ. Fr. Lassere-N. Livadaras, Etymologicum magnum genuinum, Symeonis etymologicum una cum magna grammatica, Etymologicum magnum auctum, I, Romae, 1976, σ. 119 (=Etym. magnum auct., 417). (βλ. καὶ Chr. Theodoridis Photii Patriarchae Lexicon [consilio et auctoritate Universitatis Thessalonicensis editum], I, A-A, Berlin-New York, 1982, σ. 60, 512 καὶ Stephanus von Byzanz, Ethnika... ex recensione Augusti Meinekii, Berlin, 1849 (=Graz, 1958), σ. 42⁷⁻⁸ καὶ 42⁹⁻¹³).

9. Βλ. Ἰ. Λυκούρη, Αἱ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας καταστροφαὶ τῆς Αἰγίνης καὶ ἡ ζωτικότης τοῦ πληθυσμοῦ της, Πειραιεύς, 1950, σ. 25 κ.ἑξ.

10. Περὶ τῆς διὰ τοῦ -αῖος δηλώσεως τοῦ ἐκ τινος βλ. E. Schwyzer, Griechische Grammatik, I (Hdb. der Altertumswissenschaft, II 1.1), München, 1968, σ. 467f. (Ἐναλυτικὴν διαπραγμάτευσιν περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἐπιθέτων τούτων βλ. εἰς τὸ βιβλίον τοῦ G. Sana-

d s j o e, Die Adjektiva auf -ΑΙΟΣ Studien zur griechischen Stammbildungslehre. Inaugural-Diss., Uppsala, 1918).

11. Ἐναφερόμεθα εἰς τὸ λεγόμενον προληπτικὸν κατηγορούμενον, περὶ οὗ βλ. E. S c h w y z e r - A. D e b r u n n e r, Griechische Grammatik, II (Hdb. der Altertumswissenschaft, II 1.2), München 1966, σ. 181¹⁻².

12. Βλ. J. H u m b e r t, Syntaxe grecque, Paris, 1960³, σ. 76.

13. Ἦτοι, ὄρμος τις τῆς νήσου ἀπετέλει σταθμὸν, οὐ τὸν τελικόν, τοῦ πλοῦ τῆς νηός. Ὁ P. G a l l a y, La vie de Saint Grégoire de Nazianze, Paris-Lyon, 1943, σ. 36, ἐκλαμβάνει τὴν νῆσον ὡς τὸν τελικὸν σταθμὸν τοῦ πλοῦ, ἀλλ' ἡ ἀποψὶς τοῦ μένει ἀτεκμηριώτος. Περὶ τοῦ ταξειδίου τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου βλ. J. M o s s a y, ἄρθρ. Gregor von Nazianz (gest. 390), ἐν Theologische Realenzyklopädie, XIV, 1/2, σ. 165, στ. 36-47.

ΑΙ ΚΟΡΑΙ ΤΟΥ ΕΡΕΧΘΕΙΟΥ

Ἐξ κόραι ποτ' Ἀτθίδες ἤμεν ἐσθλαὶ
εὐγενῶν θάλος γονέων ἐκάστη,
τρὶς δ' Ἀθηναῖα τὰ κανᾶ φορεῖν εἰ-
λήχαμεν ἀγνά.

Τὸ τρίτον δ' εὐδαιμονίας τυχοῦσαι
σύμφρονες κατηυξάμεθ' «εἶθε, Παλλάς,
μὴ χοροῦ τιν' ἡμετέρων δυσαιῶν
γῆρας ἴκοιτο!»

εὐμενῶς ἡμῖν ἐπένευσε Παλλάς
παρθενίας εὐθανατεῖν ἐν ὄρα
καὶ ταφῆς πάσας ὀσίας κυρεῖν ἐν
πατρίδι γαίᾳ.

Ἄλλ' Ἀθηναῖός τις ἀγαλματουργὸς
ἄς ποτε ἐμψύχους ἔθεᾶτο ἰούσας
ἐξαναστήσας ἀνέθηκ' Ἀθηναῖ
μαρματοτεύκτους.

Νῦν ὁμοῖαι ταῖς Χάρισιν τὰ γείσα
τοῦ ἔν Ἐρεχθεῖᾳ πρόνεω φέρουσαι
εὐχαρὶν θ' ἤβην φέρομεν βροτοῖς καὶ
χάρματα πολλοῖς.